

Losonczy Tóth Árpád

A magyarországi és erdélyi ifjúság levélváltása az 1832/36-os pozsonyi diéta idején

A tekintélyes székely primor családból származó *Szentiváni Mihály*,¹ a jeles költő, egyszersem nem csekély tehetséggel megáldott lapszerkesztő és politikus már igen fiatalon elkötelezte magát a haladó eszmék és az unió ügye, az "elvált magyarok" végleges "összeolvadását" sürgető polgári nacionalista követelés mellett. Mint az ellenzéki liberális eszmékkel rokonszenvező, a – Horváth Mihály szavai szerint – "teljes anarchia" légkörében, a hosszú évek során fölhalmozódott elégedetlenség levezetésére összehívott 1834/35-ös kolozsvári diéta² idején a reformellenzék szívvél-lélekkal támogató erdélyi ifjúság mozgalmának egyik buzgó szervezője, vezető egyénisége,³ a mindkét hazában - hacsak viszonylag rövid ideig is - egyidejűleg ülésző országgyűlés idején közeli kapcsolatba került az erősen unionista érzelmű pozsonyi országgyűlési ifjakkal.⁴

Mint ismeretes, az 1832/36-os pozsonyi reformországgyűlés első időszakában, első sorban az unió két lelkes és áldozatkész szó-

szólójának, a Részekből származó Kölcseynek, a "magyarországi diaeta legfényesebb csillagá"-nak,⁵ az országgyűlési ifjak példaképének és politikai tanítómesterének, ifjabb *Wesselényi Miklós* bárónak (mindkét politikus-óriás az Erdélyhez tartozó Partium egyik kis megyéjében, Közép-Szolnokban született) köszönhetően, szöbakerült és sürűn szerepelt a tárgyalások napirendjén az "anyaország" és a "szép kis Erdély" egyesítésének, valamint ennek vetületeként a Részek visszacsatolásának az ügye.⁶ A "két testvérhon" "szorosabb egyesülésének" e két szenvedélyes népszerűsítője nem riadt vissza komoly áldozatok meghozatalától sem a hönáhitott szent cél sikere érdekében. *Kölcsey Ferenc*, a nemzeti egység fáradhatatlan harcosa, Szatmár vármegye követeként egy ellenzéki banketten, melyet a pozsonyi országgyűlési ellenzék törzskara rendezett az erdélyi nemesi liberálisok által a magyar országgyűlés ellenzéki követőihez küldött deputatusok tiszteletére, kijelentette, hogy az unió

sikere érdekében maradék fél szeme világát is bármikor szívesen föláldozná.⁷ A “bérces hazá”-hoz való viszonya a nemzet nagy költőjének egyébként is igen mély és bensőséges, már-már szinte személyes jellegű.⁸ “Valahányszor e földről gondolkodom – írja Erdély iránt érzett túlárado lelkesedésében –, poetai hév ömlik el keblemen.” “Oh ha ti csak egy szikrát, csak egyetlen egyet kapnátok a lángból, mely keblemben ég!”⁹ – sóhajt föl Országgyűlési Naplójában, miután az 1833. január 8-i kerületi ülésen Wesselényi adatai alapján összeállított és végső formába öntött, Erdélyt és a Részeket illető operátumát fölolvasta s az unió ügye sikeresen keresztülment.¹⁰ A továbbiakban forrásdokumentumként is rendkívül értékes országgyűlési feljegyzéseiben ezeket olvashatjuk: “Akkor miénk lenne Erdély, a szép haza; váltatatlan örök kapcsolattal a miénk. Mit nem adnék érte,.... csak egyszer vehetném le magamat a földre, hol születtem, s rebeghetném: visszanyertelek.”¹¹

Az unió másik fölszentelt harcosa, az ifjabb Wesselényi Miklós, akit kortársai “zsidói Démoszthenész”-ként is emlegettek, erdélyi politikájának tengelyébe éppen ekkortájt, az 1832/36-os magyarországi országgyűlés kezdeti időszakában állította “a kis haza visszakapcsolatása”-nak a kérdéséi.¹² A szellemi harcostárs és hű barát, Kölcsey tanúságtétele szerint ezekben a hetekben, hónapokban “Erdély és Magyarország egybekapcsolásának tüzesebb ohajtója nincs, mint W....”,¹³ a “szörnyölök fia.” Hasonló következtetésre jutott a nagy reformpolitikus csodálója, az erdélyi arisztokrata, gróf

Gyulay Lajos is páratlan értékű, bár mindmáig kiadásra váró naplójában.¹⁴ Az 1830-as években Zaránd vármegye követeként a politikai élet küzdőterére lépő liberális mánás ekkoriban a “főizgató” Wesselényi egyik legkövetkezetesebb híve volt.¹⁵ Naplójegyzeteiben politikai eszményképéről azt olvashatjuk, hogy “ő már nem csupán csak Erdély, hanem az összes Magyarhon felkent küzdő bajnokának mutatkozott”¹⁶ a két testvérhazában összehívott országgyűlést közvetlenül megelőző időszakban és a diéták tartamának kezdeti periódusában. Följegyzései szerint “azon eszme”, mely az ellenzéki politikus “lelke előtt szünetlen lebegett, Erdélynek Magyarországgal való összeolvadása volt.”¹⁷ A Wesselényit jól ismerő Gyulay Lajos “Naplótörödékei”-ben olvasható sorok tökéletesen összeesengenek Kölcsey már korábban idézett észrevételeivel, s ékes bizonyítékai annak, hogy úgy a magyarországi, mint az erdélyi unió-mozgalom elindítója, főmozgatója, szervezője, egyszerűen lelke az 1830-as években maga Wesselényi volt. A nagy erdélyi reformpolitikus kitűnő monográfusának, *Trócsányi Zsolt*nak megállapítása szerint Wesselényi számára “politikai létkérdés az unió.”¹⁸ Ezért még azt az óriási áldozatot is kész meghozni, hogy református vallásától megváljon, s katolizáljon –, mint ahogy ezt már valamivel később, az 1834 nyarától 1835 teléig ülésező erdélyi országgyűlésen báró Kemény Dénessel, Alsó-Fehér megye képviselőjével, az ellenzékiek legkiválóbb szónokával összetűzve 1834. július 3-án kifejtette.¹⁹ Helyesen látta ugyanis, hogy az elmaradott Erdély saját erejéből nem képes

a társadalmi haladás olyannyira szükséges útjára lépni, csak az unió révén majd ott is érvénybe lépő magyar törvények teszik a jövőben lehetővé a reformok bevezetését. Ezenkívül úgy érezte, "nincs az Erdélyt tapodó önkény ellen az anyaországhoz kapcsolaton kívül más oltalom." A magyar liberális nacionalizmus kiemelkedő képviselője is vallotta, hogy erdélyi vérei nélkül a magyarság "csak fél nemzet"²⁰, életszükséglet tehát a nemzet számára a magyarországi és az erdélyi magyarok egyesítése. Mint erre a főrendi házban 1833. február 15-én, az unió érdekében mondott nagyhatású beszédében²¹ magarámutatott, csak így "remélhetjük, hogy nem csak a vér és nyelv rokonsága, hanem a polgári lét s alkotmány közösségének szoros és hatalmas kapcsolata fog Erdéllyel öszvekötni s így azzal egy, s együtt hatalmas nemzet fogjuk a belső s nemzeti erő nevedezésének malasztját s áldásait érezni."²²

A szívós kitartás végül is nem hozta meg várt gyümölcsöt; az 1832/36-os pozsonyi országgyűlésen "két testvér hazánk hív bajnoka"²³ Wesselényi Miklós és az indulatait magába fojtani képes, de sziklaszilárd jellemű ellenzéki vezér, Kölcsey Ferenc minden igyekezete hiábavalónak bizonyult: az erőfeszítések az unió vonatkozásában sikertelenek maradtak.²⁴ Szomorúan foglalták össze a pozsonyi országgyűlés eredménytelenségét a "két magyar haza" egyesítésének kérdésében *Deák Ferenc* és *Hertclendy Károly*, küldő megyéjüknek, az ellenzéki Zalának küldött követjelentésükben: "Erdély, honunknak szeretett testvére, hazája kedves véreinknek s így honunk is, mely századokon ke-

resztül velünk szenvedett, mellettünk küzdött és érettünk gyakran ontotta vérért, Magyarországgal mindez ideig egyesítve nincsen..."²⁵ Leverten, száraz tényyszerűséggel állapították meg a zalai követek, hogy a diétán "Erdélyre és annak Magyarország iránti viszonyaira nézve" semmi eredményt nem sikerült elérni "s így a nemzet régi óhajta részeben ismét teljesítetlen maradt."²⁶ A két ország egyesítésének a kérdése ezután hosszú évekre lekerült a napirendről. Bár az unió ügyében nem sikerült előbbrejutni, de törvény született a közjogilag tulajdonképpen addig is Magyarországhoz tartozó, csak igazgatásilag Erdélyhez kapcsolt Partium (Kraszna, Közép-Szolnok és Zaránd megyék, valamint Kővár vidéke) visszacsatolásáról (1836: XXI. törvénycikk)²⁷

A tényleges egyesítés azonban csak több, mint egy évtized múlva valósulhatott meg; az osztrák kormányzat fondorlatos eszközökkel meggátolta a törvény végrehajtását, az egyesülést, s így végső soron a magyar korona két közös multú, de közizgatását, jogalkotását és adórendszerét tekintve mégis eltérő országa magyarságának testvéri "összeölekezését."²⁸ A magyarországi szabadelvű ellenzékiek, kiknek egyik "legfőbb törekvése abban állott", hogy a "kis magyar haza" "a nagy anyaországgal mentől előbb uniáltassék"²⁹, abban reménykedtek, hogy a törvény végrehajtása után majd Erdély életképtelenségére hivatkozva nagyobb hatékonysággal lehet az unió mellett érvelni, hiszen a Részek-béli megyék elvesztésével Erdély mind területileg, mind népességét tekintve jelentősen meggyöngülne.³⁰

Erdélyre visszatérve, a *Kemény Zsigmond* által a "legfényesebbek egyiké"-nek tartott,³¹ de a "kínálkozó alkalmak eszélyes fölhasználását", az ellenzéki hangulat helyes kiaknázását tekintve végső soron mégis eredménytelenül végződő testvérhoni, erdélyi országgyűlést néhány hónap múlva, 1835. február 6-án a magyarországi és erdélyi kormánypolitika szálait a harmincas évek elejétől kezében tartó államkancellár,³² Metternich nyomására az uralkodó hatalmi szóval fölöszlatta.³³ Erőszakos berekesztése ellenére azonban a diéta nem elhanyagolható erkölcsi hatást gyakorolt az erdélyi szabadelvű közvéleményre.³⁴ "Az 1834-i diéta – mint egy ismeretlen kortárs, *Szentiványi Mihály* életrajzírója erre rámutatott –, electricai felrázó szikra volt Erdély ifjúságára."³⁵ Az unió ügyében azonban az erdélyi országgyűlésen sem történt előrehaladás; tulajdonképpen a kérdés érdemi fölvetésére sem kerülhetett sor.³⁶

Akárcsak az 1790-es, az unió megvalósítására irányuló erdélyi erőfeszítésekkel kapcsolatban, az 1834-es unió-törekvések vonatkozásában is leszögezhető, hogy "...a nagy óhajtnak silány szüleménye lett."³⁷ A nemzeti és területi egység apostolának, *Wesselényi Miklósnak* az az álma, hogy az 1834-es Királyhágón túli országgyűlés meghozza majd a hön áhított uniót, nem teljesülhetett; az 1830-as években a Magyar Királyságban már általánossá vált ellenzéki óhajra Erdélyből még korántsem érkezett a várt visszhang. Az unió vágya egyelőre csak a vármegyékben, a veszélyeztetett, "kétországos nemzet" jövőjéért aggódó magyar nemesség körében

talált széleskörű támogatásra.³⁸ A liberális beállítottságú erdélyi nemességre és az arisztokrácia legjobbaira vonatkozik *Gyulay Lajos* gróf állítása: "a szűkebb hazá"-ban "minden igaz magyar egyetért azon óhajtnak, hogy a két magyar haza egyesüljön."³⁹ A székelység zöme – nem jutván el a közös magyar sorskérdések megértéséhez –, ebben az időben még nem sok hajlandóságot mutatott a "testvérhon"-nal való unióra, "a separatismus zászlója alatt vitézkedő"⁴⁰ szászok pedig – bár az erdélyi liberálisok nagy súlyt fektettek arra, hogy a csekély számához képest igen befolyásos és fejlett iskolahálózatlan rendelkező rendi nemzet különállását megtarthassa –, autonómiájukhoz és német nyelvhasználatukhoz ragaszkodva, mereven elhatárolták magukat a Magyarországgal való szorosabb közösség gondolatától.⁴¹ Joggal jegyezte föl a liberális pártállású

Gyulay Lajos, az unió elkötelezett híve augusztus 8-án, még az országgyűlés kezdetein, a következőket írta naplójába, elkeseredve az egyesülés eszméjének csekély erdélyi népszerűsége miatt: "Szerencsétlen ország ez az Erdély, midőn még a székely se akar magyar lenni, mit várjunk akkor a szászoktól, mit a négy bevett vallás tartóktól."⁴² Majd hozzáfűzte: "egyébiránt most a szászok hallgatnak és a székelyek kezdtek garabonczászkodni, a mi annál váratlanabban jön, hogy velünk egy nyelvet beszélnek. Egy néhány radikális székely...követ urak egész közfalat kívánnak a két nemzet közt vonni...táplálják az egyenlenséget, mely mindig veszte volt a szegény magyarnak."⁴³

Azonban nemcsak a székelyek és a szá-

szok "szűk látókörű" unióellenes állásfoglalása volt az oka az 1834-es erdélyi kudarcnak. Az osztrák uralkodóház, ha saját nagyhatalmi állását meg akarta őrizni, önszántából soha nem nyugodhatott bele a magyarság tekintélyes erőgyarapodásába, Magyarország Erdéllyel való egyesülésébe. A birodalmi kormányzat elutasító álláspontját az unió kérdésében híven tükrözik azok a szavak, melyeket az uralkodó, I. Ferenc intézett az országgyűlési küldöttség egyik nála tisztelgő szász tagjához, *Joseph Trausch* brassói követéhez, megdicsérve egyben a Királyföld németajkú népét az udvarhoz való hűsége s az unióval szemben elfoglalt, a kormányzatnak tetsző nézetei miatt: "A szászok derék emberek, meg vagyok velök elégedve. Követeik az országgyűlésen szilárdul tartották magukat. Higyje el nekem, hogy ha egy kisebb test egy nagyobbval egyesül, akkor a kisebbik elvész. Erdélynek Magyarországgal való egyesülésébe nem fogok soha beleegyezni."⁴⁴

Mint már arról említés történt, a Magyarországon és Erdélyben egyszerre ülésező országgyűlések mintegy féléves tartama alatt élénk összeköttetés jött létre a két diéta haladó eszmék iránt különösen fogékony ifjúsága között.⁴⁵

A fiatal erdélyiekkel rokonszenvező pozsonyiak – kiknek "legtúlzóbb", vagy egy titkosrendőri megfigyelés, Leopold Ferstl jelentése szerint: "legszeretlenebb" tagjai (Palóczy László, Pulszky Ferenc, Ormós Zsigmond, Kászonyi Dániel, Lovassy László, Vukovics Sebő és mások, összesen tizenötven) Társalkodási Egyesület-be tömörültek⁴⁶ –, fölhívást intéztek a Királyhágón túli ifjúság-

hoz.⁴⁷ Ezt a levelet – melyet a pozsonyi jurátusok forradalmi szárnyának vezére, az ellenzéki korifeusok "főemissáriusa"⁴⁸, *Lovassy László* – Ferstl 1834. július 6-i tudósítása alapján, "Kölcsey eszköze" – fogalmazott⁴⁹ és adott át egy negyvennégy tagú ifjúsági küldöttség élén *Kemény József*nek és *Weér Farkas*nak, az erdélyi országgyűlés Pozsonyba küldött, ismert ellenzéki követi-
nek⁵⁰ – Szentiváni Mihály hagyatékában találták meg.⁵¹ A pozsonyi országgyűlési ifjak 1834. június 27-én kelt levelükben arra buzdítják a kolozsvári ellenzéki beállítottságú ifjúságot, hogy szövetkezzenek a kor haladó eszméinek a megvalósításáért, az emberi szabadság, valamint a függetlenség kivívására, és – ami most számunkra a leglénycesebb: fölhívja a fiatal erdélyieket, tegyenek meg mindent a két testvérhaza mielőbbi egyesüléséért.⁵²

Az erdélyi országgyűlési ifjúsághoz intézett szózat – melyet egyesek szerint az uniókérdés szaktekintélye, maga Kölcsey Ferenc szövegezett⁵³ –, egyértelmű állásfoglalás, Trócsányi Zsolt szavaival "lelkes hitvallás" az unió eszméje mellett.⁵⁴

"Mélyen vérző fájdalom dülja keblünket – olvashatjuk Lovassy levelében, mely az anyaországi diéta ifjai között "tűzzel körötetett"⁵⁵ –, midőn látni és érezni kénytelenek vagyunk, mint a rokon szellemű hazák egy sorsú fiai egymástól a jelenkorban elszakítva vannak, s elsüllyedne a keservek özönében eszméletünk, ha egy nagy s nemes remény nem mosolyogna a jövőendő leplei alatt – feltárva az idő képét, midőn a két haza testvéri vonalozással egyggyé olvadni fog; és ezen re-

mény szerencsés valósíthatására törni, ezt kivívni...törkedni fogunk: bizton várván, hogy a testvérhaza lelkes fiait ily egyesülés szelleme lelkesíti.”⁵⁶ Egyesüljünk – folytatódik a továbbiakban az erdélyi ifjúságnak szóló üzenet – a legszentebb ügyben, a hazafiság érzetében! áldozzuk fel magunkat a közanyánknak, a testvérhazáknak! Lépünk elő az idő lelkével, hallgassunk a közvélemény szent szavára, és így teremthetünk a gyermekből izmos férfiút, mely önkény és erőszak dacára rendületlenül fog megállhatni, és istenért! ne feledjük, hogy ügyünk egy, és közősek a szerenese kedvezései és a sors csapásai; és ha atyáink önhaszon, hiú fény cseleitől elkábítva, a függetlenség érzetében a hont, közszabadságot gyilkolták és vizálgodás magvait szórák: lépünk mi, szelídebb fiai a durvább atyáknak, szebb és nemesebb pályára fel, és egyetértés örök és szétszakíthatatlan kapcsolata fűzzön össze bennünket a testvéri szeretet és bizodalom szent láncával. Mert csak így vívhatja ki a magyar, hogy alacsony álláspontjáról az európai nagyobb nemzetek sorába helyeztetődjék. És miután a magyar országgyűlési ifjúság rokon lelkeitől minden nagyot, nemest és dicsőt vár: kinyilatkoztatja ön részéről, hogy a testvérhaza fiaival szabadságát, függetlenségét megosztani, véle egyesülni, eggyé forrni mindenkor kész, sőt erre tör, bármely akadályon keresztül – s ugyanerre a forrón tisztelve szeretett haza nagy reményű fiait testvéri bizalommal felszólítja s segéd munkálódásokat teljes reménnyel várja és kéri.”⁵⁷ Így fejeződik be a lelkes fölhívás az erdélyiekhez, melynek aláírásához – *Pulszky Ferenc* me-

moárjának tanúsága szerint – tódultak az országgyűlési ifjak.⁵⁸

Gyulay Lajos augusztus 13-án kelt naplőbejegyzése szerint az erdélyiek választát a pozsonyi ifjúsághoz a társai körében nagy tiszteletnek örvendő Szentiváni Mihály fogalmazta.⁵⁹ (A nemrégiben elhunyt kiváló Erdély-szakértő történész, Trócsányi Zsolt, az ifjabb Wesselényi Miklós életrajzírója, ki talán túlzottan elfogult hőse, a reformkori óriás iránt, másként vélekedett e kérdésben. Szerinte “a választ Wesselényi segítségével” – azaz elvi irányításával – a majdani enyedi professzor, a fiatal Zeyk Miklós szerkeszti, tervezetét... aztán W... juttatja el Kölcseyhez, az pedig Lovassyhoz továbbítja.” Sajnos a részletes jegyzetanyag hiányzik a munkából, így nem tudjuk, hogy az igényes és megbízható szerző mire alapozta megjegyzését.) Ezt olvashatjuk naplőjában: “Szentiváni a (mostani) ifjak közt a legjelesebb, ő készítette az erdélyi ifjúság feleletét a magyarországi ifjúsághoz.”⁶⁰ Az erdélyi liberális ifjúság szervezője július 11-én kelt válaszában szenvedélyes szavakkal tesz hitet a pozsonyi ifjak haladó reformeszméi mellett, melyek egyszermind az erdélyi ifjúságot s személy szerint őt is lelkesítik.⁶¹

“Fogadjátok szíves köszönetünket barátságotokért, rokonkeblű véreink! Szavaítok szíveinket áthaták, mint a szerelem első pillantása, és ti magatok érezhetitek már, mily édes dagadásra hevíté ez keblünket...szívből szeretett rokonink”⁶² – olvashatjuk a Szentiváni által megszövegezett válaszlevélben.

Az emelkedett stílusban íródott felelet ékes tanúbizonysága annak, hogy a “bérczes

kis haza” ifjúságának legjobbjait is megérintették a XIX. század “éreményei”, s élénk visszhangra találtak körükben a Lovassy által megfogalmazott nemes eszmények. Az egészséges patriotizmustól, vagy az egykorúak által használt szóval élve, a “hazafiúság érzetétől” áthatott, az iskolapadból alig kikerült erdélyi ifjúság – pozsonyi társaihoz hasonlóan – a nemzet jövőjét érintő igen fontos kérdésben, a nemzeti egység kérdésében, képes volt előremutató, mély felelősségérzetről, politikai érettségről árulkodó álláspont kialakítására. Annál is inkább, mert hiszen izzó szenvedély hevítette fiatal szívüket, mely egész énjüket átjárta, cselekedeteiket is meghatározta. Valóban “belső szerelmet s hűséget” éreztek a magyar “nemzet és haza iránt”, ahogyan ezt Szemere Bertalan írta egyik Kölcseyhez írt levelében. (1833. ápr. 9.) Az erdélyiek üzenete így folytatódik: “Nekünk is sajtottak, keblünkben hangzottak ajkinkról vezéri célzásink: a szabadság, igazság és egyesülés, és a hozzátok vonzó forró, forró szeretet...Méltók akarunk lenni e dicső századra, s lelki örömmel nyújtjuk karjainkat egyesülésre szívünk szerettei! mint lelkünkben eddig is egyesek valánk...A szeretet szent kötelei légyenek az összefüző lánc, s így remélhetjük, nem sokáig lesz a történet s emberek irigysége által kettővé szakított egy hon külön válva; hisz érzeteink egyek, törekedésünk célja egy most is, s valamint egy szíve keblünknek, úgy vágya egy szívünknek: élni, halni hazánk boldogságáért; hazánk pedig csak egyes erővel lehet boldog!”⁶³

A liberális eszméken nevelkedő, ám a nemzet üdvéért élni, sőt meghalni is kész fia-

tal erdélyiek szilárd meggyőződéssel, egységesen tettek hitet az unió mellett, hangoztatva egyben a polgári átalakulás szükségességét is: “Az emberiség száműzött jogai helyreállításában mindent, amit csak tehetünk, el nem mulatni régi fogadásunk... Harcot esküdjünk hazánk fő emésztői, a sötétség és felekezethezesség ellen; legfeketébb bélyege hazánk szomorú szakának a vak tudatlanság ... Óvjuk a szabadság és nemzetiség reánk maradt ereklyéit, mint legszebb kincsünket, s vívjunk ki még többeket. Rontsuk az emberiség nyomorúságára mesterségesen kitalált közfalakat! Zúzzuk szét a felekezethezesség bilincseit! Szenteljünk oltárt a nyilvánosságnak, mint a szent palládiumának!”⁶⁴ – ezekkel a gondolatokkal végződik a Szentiváni által megfogalmazott, az erdélyi országgyűlési ifjak által a magyarországi diéta ifjúságához eljuttatott üzenet. A válaszlevelet a pozsonyi országgyűlési ifjúság hivatalos helyen kívánta elhelyezni, ezzel is figyelmeztetve az országgyűlési követeket egy nyilvános, ugyanakkor védett levéltár létrehozásának a szükségességére⁶⁵. Szentiváni Mihály sajnálatosan rövidre szabott életében (1813-1842), mint azt Úrházy György, az ismert erdélyi költő is megállapítja róla szóló halotti búcsúztató cikkében, “az ifjúságnak mindig gyűlpontja volt”.⁶⁶ A bevallott célja szerint a művelődést szolgálni kívánó, de a magyar országgyűlés munkálatait figyelve aktívan politizáló, élénk közösségi életet élő Társalkodási Egyesületbe már 1834 őszén, a 22-ik ülésen belépett. Később leveleiben többször is beszámol az erdélyi politika eseményeiről. Mindvégig hű maradt tiszta, nemes eszméi-

hez. Röpke "életét egészen hazájának szentelte".⁶⁷ 1834-ben Kossuth Országgyűlési Tudósítások c. kéziratos újságjának a mintájára megjelenteti az erdélyi tudósításokat, 1840/41-ben pedig a Remény c. szépirodalmi almanachot.

Jegyzetek

1. Antal Árpád: Szentiváni Mihály. Bukarest, 1958., 9. old.; A magyar irodalom története III. A magyar irodalom története 1772-től 1849-ig. Szerkesztette Pándi Pál. Bp. 1965., 600-602.old. 2. Horváth Mihály: Huszonöt év Magyarország történelméből 1823-tól 1848-ig. Genfben 1864. I. 424-427.old.; Andics Erzsébet: Metternich és Magyarország. Bp. 67. o.; Miskolczi Ambrus: Társadalom, nemzetiség és ellenzékiesség kérdései az erdélyi magyar reformmozgalomban. (1830-1843.) Századok, 1983. 5. 1077-1079.old. 3. Antal: Szentiváni, 27.old., V.ö. Szentiváni Mihály: Gyaloglat Erdélyben. Sajtó a.r., az előszót és a jegyz. írta Hübner István. Bp., 1986., 7. old.; Bodolay Géza: Petőfi diáktársaságai. Bp. 1973. 219-221.old. 4. Antal: Szentiváni, 29-33. old. 5. Gr. Gyulay Lajos december 16-i naplójegyzete. Kuun Géza: Az 1834-i erdélyi o.gy., EM 1905. 6. füzet, 318.old. 6. Asztalos Miklós: Kossuth Lajos kora és az erdélyi kérdés. Bp. 1928., 37-41.old., Bisztray Gyula: Írók az unióért. Író és nemzet. Bp., 1943., 217-219.old.; Trócsányi Zsolt: Wesselényi Miklós. Bp. 1965., 172-177.o. 7. Trócsányi: Wesselényi, 239.old. 8. Bisztray: Írók az unióért, 217-218.old., T. Bíró Zoltán: Kölcsey. Eszmei-po-

litikai fejlődésrajz III. Tiszatáj, 1985. júl., 65-66.old.; Két ország ölelkezése 1791-1867. Bevezette Bisztray Gyula. Erdély öröksége 10. Bp. [1942] XXIV-XXV.o. 9. Kölcsey Ferenc: Országgyűlési Napló. Kölcsey Ferenc Minden Munkái II., bővített kiadás. Szerkesztette Toldy Ferenc. Pest 1859-1861. VII. köt., 143.old. 10. Trócsányi: Wesselényi, 171.old., Asztalos: Kossuth, 38.o. 11. Kölcsey Minden Munkái VII., 143.old. 12. Trócsányi: Wesselényi, 170.o.; Asztalos: Kossuth, 32-33.o. 13. Kölcsey 1833. márc. 31-i bejegyzése naplójába. Kölcsey Minden Munkái VII., 143.old. 14. Pándi Pál: Első aranykorunk. Cikkek, tanulmányok a magyar felvilágosodás és reformkor irodalmáról. Bp. 1976., 304.o. Gróf Kuun Géza kiadott néhány "töredéket" ebből a hatalmas kortörténeti dokumentumból; Gróf Gyulay Lajos naplótöredékeiből (1815-1834). Bp. 1875.; Az 1834-iki erdélyi országgyűlés előestéjén. EM 1903. 1-14.old., 66-78.old.; Az 1834-iki erdélyi országgyűlés (Töredékek gróf Gyulay Lajos naplójából) EM 1905., XXII. köt. 4. füzet, 206-220.old., 5. füzet 271-281.o., 6. füz. 313-324.o.) 15. Pándi Pál: Első aranykorunk, 305. old.; Vö. Gyulay naplótöredékeiből, 34-35.old. 41-46.old. 16. Gyulay naplótöredékeiből, 42.old. 17. Uo. 18. Trócsányi: Wesselényi, 170.old. 19. I.m., 243-244.old. 20. Deák 1844. nov. 27-i levele Wesselényihez. Deák Ferenc emlékezete. II. Levelek 1822-1875. Összegyűjt. és jegyz.: Váczi János. Bp. 1890. 149.old. Idézi Varga János: Helyét kereső Magyarország. Bp., 1982., 46.old. 21. Trócsányi: Wesselényi, 174.old.; Asztalos: Kossuth, 39., old., dr. Kar-

dos Samu: Báró Wesselényi Miklós élete és munkái. I. Bp. 1905., 175.old. **22.** Kardos Samu i.m., I., 180.old. **23.** A pozsonyi ifjúság hitvallása Wesselényi mellett. Pozsony, február 7-én, 1835. Közli Kardos Samu i.m. I., 262.old. (OL Kossuth-gyűjtemény R 143. Országgyűlési ifjakra vonatkozó iratok) **24.** Asztalos: Kossuth, 47-48.old., Trócsányi: Wesselényi, 177. old.; Mo. tört. 5/2, 733.old. **25.** Asztalos: Kossuth, 48.old. **26.** I.m., 48-49.old. **27.** Asztalos: Kossuth, 48.old.; Mo. tört. 5/2, 1790-1848. Főszerk.: Mérei Gyula. Bp. 1980., 733-734.o.; Taborsky Ottó: Az 1836: XXI. tc. létrejötte. Második közlemény, Századok, 1930. nov.-dec. 874-876.old. **28.** Mo. tört. 5/2, 734.old. **29.** Gyulay naplótöredékeiből, 63.old. **30.** Trócsányi: Wesselényi, 177.old. **31.** Báró Kemény Zsigmond: Erdély közléte 1791-1848. Történelmi és irodalmi tanulmányok II. köt. /Báró Kemény Zs. Összes Művei X/ Bp., 1905. 174.old. **32.** Andics: Metternich, 65-72.old. **33.** Trócsányi: Wesselényi, 284-285.old.; Andics: Metternich, 70-71.old.; Mo. tört. 5/2, 739.o., Miskolczy Ambrus: Az erdélyi magyar liberális ellenzék társadalmi reformtörekvései. = Jogtud. Közlöny, 35. 1980. 10., 657.old. **34.** Miskolczy: Száz., 1983. 5., 1079.o. V.ö. Miskolczy Ambrus: Erdély a reformkorban (1830-1848.) Erdély tört. III. 1830-tól napjainkig. Szerk.: Szász Zoltán. Bp., 1986., 1279. old. **35.** Szentiváni Mihály. Kéziratoss életrajz. Antal: Szentiváni, 27.old. **36.** Trócsányi: Wesselényi, 249-269.old., Barla Gyula: Kemény Zsigmond főbb eszméi 1849 előtt. Bp., 1970., 44.o. **37.** Trócsányi: Wesselényi, 172.old. **38.** Asztalos: Kossuth,

45.old. **39.** Gyulay naplótöredékeiből, 152.old. **40.** Gyulay i.m., 43.old. **41.** Asztalos: Kossuth, 45.old.; Miskolczy: Száz., 1983.5. 1089.old.; Kossuth Lajos: A részek PH 1842. 131.sz. **42.** Kuun: 1834-i ogy., 212.old. **43.** Uo. **44.** Asztalos: Kossuth, 45.old. **45.** Antal: Szentiváni, 29-34.old., Asztalos: Kossuth, 43-45.o.; Trócsányi: Wesselényi, 239-240.old. **46.** Rédei József: Magyar tragédia száz év előtt. Lovassy László pere és rabságának titkos iratai. Századunk kiadása. Bp. 1938., 10-12. old.; Kölesey levele Wesselényihez. Pozsony, 1834. aug. 31-én. Kölesey Ferenc Minden Munkái. Harmadik, bőv. kiad. Bp. 1887. X. köt., 387. old.; Csorba Sándor: Az ifjú értelmiség, 136-141.old.; Jakab Elek: Szentiváni Mihály életrajzához. Figyelő, 1878., febr., 2. füzet, 122-125.old.; Fenyő István: Egy reformkori polihistor. (Pulszky Ferenc indulása.) Haza és tudomány. Bp. 1969., 158-177. old.; Wertheimer Ede: A jurátusok felségsértési pöre (1834-1837). Budapesti Szemle 132., 1098. 19-25.old. **47.** Pulszky Ferenc: Életem és korom. (S.a.r., [bev.] és jegyz. [ell.] Oltványi Ambrus.) Bp. 1958. 101-102. old., Rédei i.m., 12.o. Fenyő: Egy reformkori polihistor, 159.o.; Wertheimer i.m. 12.old. **48.** Wertheimer i.m., 30.o. **49.** Rédei: Lovassy, 12.old., Wertheimer, 22.old., Trócsányi: Wesselényi, 240.old.; Pulszky: Életem I., 102.; Csorba Sándor, eddig még kiadatlan kandidátusi értekezésében, a pozsonyi országgyűlési ifjak közös megmozdulásai között szintén említést tesz a "Lovassy László által szerkesztett", s az erdélyi országgyűlési ifjúsághoz intézett levélről, melyben szerinte a pozsonyi ifjúság

igen határozott hangú politizálási vágya jutott kifejezésre. Csorba S.: Az ifjú értelmiség szerveződése a XIX. szd. első évtizedeiben. Kandidátusi értekezés. Nyíregyháza 1985. OSZK Kézirattár. Driss. 333., 134., 143.old. 50. Rédei i.m., 20.o. (Rédei az erdélyi országgyűlés egyik Pozsonyba küldött ellenzéki követeként tévesen Kemény Lászlót említi.) Wertheimer, 22.old. Pulszky: Életem I., 101-102. old.; Kuun: 1834-iogy., 214.o. 51. Antal: Szentiváni, 29.old. 52. Asztalos: Kossuth, 44.o., Jakab Elek is közli a magyar országgyűlési ifjúság levelét: Szentiváni Mihály életiratához. Figyelő, 1878. febr. 2. füzet 120-122.old.; Adatok a "Huszonöt év történetéhez". Hazánk s a Külföld, 1871. jan. 5., I. szám, 10. old. 53. Asztalos: Kossuth, 44.old. Elvileg ez elképzelhető lett volna, hiszen Kölcseyt köztudomásúan szoros kötelékek fűzték a pozsonyi országgyűlési ifjúsághoz, jurátusokhoz, írnokokhoz, kiskövetekhez, kiknek legtehetségesebb és legforróbb fejű tagjai hozták létre a Társalkodási Egyletet. A szervezkedő ifjakat a nevelőnek is kiváló Kölcsey rokonszenvvel figyelni, támogatja, előadásokat tart nekik, hogy szellemi és eszmei épülésüket, gyarapodásukat elősegítse. Nem véletlen tehát, hogy Pozsonyból való kényszerű távozása előtt a pozsonyi ifjúság

búcsúiratában atyjának vallotta őt. Csorba S. i.m., 132-134. old., Pajkossy Gábor: Kölcsey és a liberálisok elleni politikai perek. "A mag kikél". Előadások Kölcsey Ferencről. Szerk.: Taxner-Tóth Ernő. Bp. - Fehérgyarmat 1990., 112.old. 54. Trócsányi: Wesselényi, 240.old. 55. Pulszky: Életem I., 102. old. 56. Hazánk s a Külföld, 1871. jan. 5., 10.old., Asztalos: Kossuth, 44.old. 57. Asztalos, uo. 58. Pulszky: Életem I., 102. old. 59. Asztalos: Kossuth, 44.old., Erdély tört. III. 1280-1281.old. Antal: Szentiváni, 29.o. V.ö. Trócsányi 240.old. 60. Kuun: 1834-iogy., 214.old. 61. Asztalos: Kossuth, 44.old. 62. Az erdélyi ifjúság levele a magyarhoni ifjúsághoz. Kölcsey Ferenc Minden Munkái X., 438. old., Hazánk s a Külföld, 1871. jan. 5., 10.old.; Erdélyországi Ifjúság Magyarország lelkes Fijainak..." Kolozsvárt Juli 11-én, 834. Kézírás. Petőfi Irodalmi Múzeum, Kende-gyűjtemény V. 4564/9. 63. Hazánk s a Külföld, 1871. jan. 5., 10-11.old., Kölcsey Minden Munkái X., 438-439.old. 64. Hazánk s a Külföld, uo.; Kölcsey F. M. M., X., 439-440. 65. Csorba Sándor: i.m, 135.old; 66. Úrházy György: Nekrolog Kolozsvárról. Regélő Pesti Divatlap, 1842.dec.22., 102.szám 67. V.o., 1211 old.